

OPINIE SEPARATĂ,

expusă în temeiul articolului 27 alin. (5) din Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317 din 13 decembrie 1994 și al articolului 67 din Codul jurisdicției constituționale nr. 502 din 16 iunie 1995

1. Prin Decizia nr. 41 din 4 aprilie 2023 a fost declarată inadmisibilă sesizarea nr. 132g din 5 august 2022 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 330² alin. (1) din Codul penal, a textului „prin procedee probatorii respective” din articolul 100 alin. (4) din Codul de procedură penală, a sintagmei „analiza probelor” din articolul 296 alin. (2) din Codul de procedură penală și a articolului 34 alin. (2) din Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate, ridicată de dl avocat Vasile Nicoară, în interesele dlui Oleg Melniciuc, parte în dosarul nr. 1a-2078/2021, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Potrivit autorului sesizării, în vederea prevenirii îmbogățirii ilicite, legislatorul a reglementat o procedură penală și una non-penală, fără a prevedea criterii clare și previzibile de delimitare a acestora. Ca urmare, autoritățile publice pot aplica în mod discreționar o procedură sau alta. Sub acest aspect, autorul excepției a susținut pretinsa încălcare a articolelor 16, 20, 22 și 23 alin. (2) din Constituție (a se vedea DCC nr. 41 din 4 aprilie 2023, § 13).

3. În raport cu această critica de neconstituționalitate, Curtea Constituțională nu a reținut afirmațiile autorului sesizării privind inadmisibilitatea suprapunerii procedurii non-penale de control al averii și intereselor personale, reglementată de legislația integrității, cu procedura penală de cercetare a infracțiunii de îmbogățire ilicită. În opinia Curții, deși, aparent, ambele proceduri au ca obiect de control/cercetare averea/bunurile unui agent public, totuși scopul, metodele și sancțiunile aplicate în baza fiecărei proceduri au o natură juridică diferită. Curtea nu a întrevăzut vreo problemă de constituționalitate în aplicarea concomitentă a mecanismului penal și a celui non-penal destinate să combată fenomenul îmbogățirii ilicite (a se vedea DCC nr. 41 din 4 aprilie 2023, §§ 36, 43).

4. Nu susțin această decizie din următoarele considerente.

5. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că standardul calității legii penale substanțiale este garantat de articolele 1 alin. (3) [*preeminența dreptului*] și 22 [*neretroactivitatea legii*], coroborate cu articolul 23 alin. (2) [*dreptul fiecăruia om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*] din Constituție (a se vedea HCC nr. 39 din 21 decembrie 2021, § 55; DCC nr. 30 din 22 martie 2022, § 34; DCC nr. 78 din 16 iunie 2022, § 22).

6. De asemenea, Curtea a reținut că atât abaterea disciplinară, cât și infracțiunea sunt fapte nepermise, cu urmări antisociale, săvârșite cu vinovăție, dar care *se deosebesc sub aspectul obiectului lor, al gradului de pericol social* și al competenței în stabilirea faptei și vinovăției. Astfel, fapte de aceeași natură în materialitatea lor pot constitui fie abateri disciplinare, fie infracțiuni, *în funcție de o serie de elemente*, precum *importanța obiectului ocrotirii la un moment dat*, împrejurările concrete în care s-a săvârșit fapta, *felul și intensitatea vinovăției, urmările faptei*, posibilitățile de prevenire a faptelor, elemente care, alături de *trăsăturile faptei*, concurează la *stabilirea diferențiată a gradului de pericol social*, determinând în final atât *forma de răspundere* pe care o angajează, cât și *dozarea sancțiunii* în interiorul formei de răspundere respective (a se vedea HCC nr. 24 din 14 septembrie 2016, §§ 77, 78).

7. Referitor la subiectul discutat, Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au notat că o problemă care apare în acest context particular este *posibila suprapunere*

între Legea Republicii Moldova cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17 iunie 2016 și Codul penal. Pentru a stabili dacă urmărirea penală a îmbogățirii ilicite urmărește un scop legitim și întrunește cerințele legalității, **trebuie stabilită o distincție clară între procedura penală și cea non-penală privind elementele constitutive și aplicarea lor: cuantumul diferenței substanțiale** dintre valoarea bunurilor/proprietății și veniturile legitime, *caracteristicile persoanelor supuse procedurii*, etc. În caz contrar, **dacă se stabilește că procedurile au același efect și același câmp de aplicare din punct de vedere material și personal, pot apărea probleme** privind caracterul previzibil, în mod rezonabil, al ingerințelor în **respectarea principiilor legalității și ne bis in idem**. Prin urmare, este important să se clarifice dacă obiectivul articolului 330² din Codul penal se suprapune cu Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate, care urmărește *stabilirea diferenței substanțiale* dintre mijloacele dobândite și valoarea bunurilor obținute, precum și *confiscarea bunurilor dobândite dincolo de veniturile legitime* (a se vedea Opinia *amicus curiae* comună a Comisiei de la Veneția și a OSCE/ODIHR pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova privind infracțiunea de îmbogățire ilicită (CDL-AD(2022)029), §§ 39, 40).

8. Examinând, *prima facie*, procedura penală și procedura non-penală referitoare la îmbogățirea ilicită, constat **existența anumitor suprapuneri** în ceea ce privește **scopul, obiectul**, inclusiv **cuantumul diferenței substanțiale** dintre valoarea bunurilor și veniturile legitime, **subiecții și efectele** acestor proceduri.

9. **Referitor la scop. Procedura non-penală.** Legea nr. 133 din 17 iunie 2016 privind declararea averii și a intereselor personale *are drept scop instituirea măsurilor de prevenire și de combatere a îmbogățirii nejustificate* [articolul 1 alin. (2)], iar Autoritatea Națională de Integritate are ca *misiune asigurarea integrității în exercitarea funcției publice sau funcției de demnitate publică și prevenirea corupției prin efectuarea controlului averii* [articolul 5 din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate]. **Procedura penală.** În ceea ce privește *îmbogățirea ilicită* prevăzută de articolul 330², aceasta este o *infracțiune contra bunei desfășurări a activității în sfera publică*, fiind inclusă în Capitolul XV din Codul penal. Prin urmare, constat identitatea scopurilor acestor proceduri.

10. **Referitor la obiect. Procedura penală.** Răspunderea penală prevăzută de articolul 330² din Codul penal survine pentru deținerea bunurilor în cazul în care *valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite* și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit. **Procedura non-penală.** Autoritatea Națională de Integritate efectuează controlul averii deținute de subiecții declarării, constată dacă există *o diferență substanțială între veniturile obținute și cheltuielile realizate*, pe de o parte, și averea dobândită, pe de altă parte, în timpul exercitării mandatelor sau a funcțiilor publice ori de demnitate publică [articolul 7 alin. (1) lit. c) din Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate]. Mai mult, este vorba despre **același cuantum al diferenței substanțiale** dintre valoarea bunurilor și a veniturilor legitime - 20 de salarii medii lunare pe economie. Astfel, în jurisprudența sa, referitor la pretinsa neclaritate a sintagmei „valoare care depășește substanțial mijloacele dobândite” din articolul 330² alin. (1) din Codul penal, Curtea a subliniat că Parlamentul a adoptat Legea privind declararea averii și a intereselor personale. În articolul 2 din Legea menționată este definită noțiunea de „diferență substanțială”. Astfel, „diferența substanțială” reprezintă o diferență care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie dintre averea subiectului declarării deținută la începutul perioadei în care acesta a devenit subiect al declarării, cumulată cu

veniturile obținute în această perioadă, inclusiv veniturile membrilor de familie sau al concubinului/concubinei, pe de o parte, și averea deținută la începutul verificării, inclusiv cheltuielile realizate în această perioadă, pe de altă parte. Astfel, sintagma „valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite” cuprinsă la articolul 330² din Codul penal este clară și previzibilă, iar sensul ei poate fi înțeles de orice destinatar, pentru a-și putea adapta conduita la exigențele legii (a se vedea DCC nr. 159 din 24 noiembrie 2022, § 59). Prin urmare, este vorba despre **același obiect**. În acest context, rețin faptul că cumulul diferitor forme ale răspunderii este posibil numai dacă fiecare dintre normele juridice avute în vedere ocrotesc relații sociale diferite (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 24 din 14 septembrie 2016, § 81).

11. **Referitor la subiecți.** Procedurile se aplică, în principiu, **acelorași categorii de persoane**. *Procedura penală* se aplică persoanei cu funcție de răspundere, persoanei publice și persoanei cu funcție de demnitate publică [articolul 330² alin. (1) și (2) din Codul penal]. *Procedura non-penală* se aplică persoanei care deține o funcție publică sau o funcție de demnitate publică [articolul 3 din Legea privind declararea averii și a intereselor personale].

12. **Efectele procedurilor** sunt practic **aceleași** și se pot suprapune: **confiscarea averii nejustificate** și **interzicerea de a ocupa funcții publice**. Persoanei care a comis infracțiunea de îmbogățire ilicită îi poate fi aplicată atât *confiscarea specială*, cât și *confiscarea extinsă* [a se vedea articolele 106 și 106¹ din Codul penal]. În cazul **procedurii non-penale**, Autoritatea Națională de Integritate se adresează în instanța de judecată de la sediul Autorității în vederea încasării în folosul statului a valorii averii nejustificate sau a *confiscării acesteia* [articolul 34 alin. (5) din Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate].

13. De asemenea, infracțiunea de îmbogățire ilicită se pedepsește cu **privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate** [articolul 330² alin. (1) și (2) din Codul penal]. În cazul **procedurii non-penale**, inspectorul de integritate aplică **interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică** [articolul 34 alin. (3) din Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate]. În același timp, rețin faptul că pedeapsa penală are o sferă mai îngustă de aplicare decât sancțiunea non-penală și vizează doar funcțiile sau activitățile de care s-a folosit condamnatul la comiterea infracțiunii, în timp ce interdicția de a exercita o funcție publică și/sau o funcție de demnitate publică reglementată de Legile nr. 132 și nr. 133 din 17 iunie 2016 nu face nicio deosebire între funcțiile care nu pot fi ocupate în viitor de către persoana sancționată (a se vedea DCC nr. 41 din 4 aprilie 2023, § 44). În acest context, rețin faptul că natura juridică a unei sancțiuni nu depinde de calificarea acesteia într-un mod sau altul de legislația națională, dar de esența și gradul de severitate al pedepsei pe care riscă să o suporte persoana în cauză.

14. În baza celor menționate mai sus, *prima facie*, legislația nu prevede criterii clare și previzibile de delimitare a acestor proceduri. Prin urmare, constat incidența articolelor 1 alin. (3), 22 și 23 din Constituție în prezenta cauză (a se vedea § 5 *supra*).

15. Așadar, în opinia mea, Curtea Constituțională trebuia să declare sesizarea nr. 132g/2022 admisibilă pentru examinare în fond și să verifice corespunderea articolului 330² alin. (1) din Codul penal articolelor 1 alin. (3), 22 și 23 din Constituție.

Judecător al Curții Constituționale

Serghei ȚURCAN

4 aprilie 2023